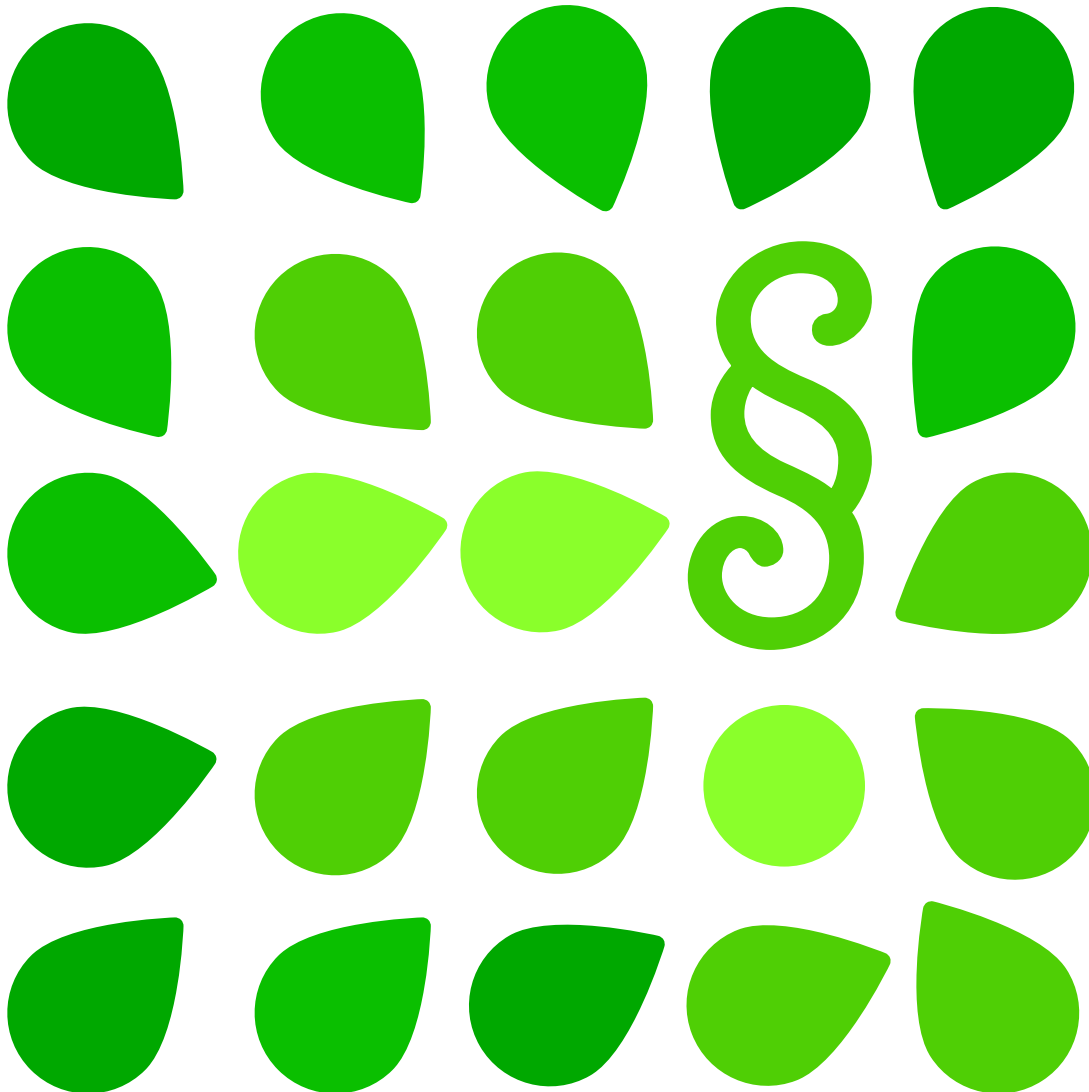

Natalia Mileszyk

Prawa autorskie w inkubatorach innowacji społecznych

Prawa autorskie w inkubatorach innowacji społecznych

FISE>

Autorka: Natalia Mileszyk
Redakcja merytoryczna: Julia Zasacka
Korekta i redakcja językowa: Agata Błaszczyk
Opracowanie graficzne i skład: Studio Kotbury (www.kotbury.pl)
Wydawca: Fundacja Stocznia (www.stocznia.org.pl)
Warszawa 2023
ISBN: 978-83-62590-50-6

Podręcznik powstał w ramach projektu „Katalizator innowacji społecznych” realizowanego przez Fundację Stocznia i Fundację Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Podręcznik dostępny jest na licencji [CC-BY 4.0 – Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

1. Wstęp	4
2. Prawa autorskie a innowacje społeczne	5
3. Podstawowe zagadnienia dotyczące prawa autorskiego w inkubatorach innowacji społecznych	8
3.1. Czym jest utwór?	8
3.2. Jaki zakres mają prawa autorskie osobiste i majątkowe?	9
3.3. Czym jest domena publiczna?	12
3.4. Kogo chroni prawo autorskie?	12
3.5. Jakie są rodzaje utworów?	14
4. Zarządzanie prawami autorskimi w inkubatorach innowacji społecznych	15
4.1. Jak ustalić status prawnoautorski utworów powstałych w ramach testowanej innowacji?	15
4.2. W jaki sposób można pozyskać majątkowe prawa autorskie?	16
4.3. Jak postępować z utworami, które mają więcej niż jednego autora?	17
4.4. Jak ustalić prawnoautorski status utworów znalezionych w internecie?	19
4.5. Jak korzystać z utworów objętych nadal prawnoautorską ochroną majątkową?	20
5. Licencje Creative Commons a innowacje społeczne	21
5.1. W jaki sposób można używać licencji Creative Commons?	21
5.2. Co to znaczy zdecydować się na licencję Creative Commons?	24
5.3. Jaki model otwartości przyjęło Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej w odniesieniu do innowacji społecznych?	24
5.4. Czy inkubator ma prawo do rozpowszechniania utworów powstałych w ramach testowania innowacji (np. w ramach upowszechniania) przed przekazaniem praw do innowacji Ministerstwu?	26
5.5. W jaki sposób stosować otwarte licencje Creative Commons do utworów w innowacjach społecznych?	27
5.6. Oznaczanie utworów powstałych w ramach testowania innowacji społecznych	27
5.7. Korzystanie z utworów innych autorów	30
5.8. Kto i w jakim momencie powinien oznaczyć, że utwór udostępniony jest na licencji Creative Commons?	31
6. Źródła darmowych i wolnych zdjęć oraz grafik	32

1.

Wstęp

Publikacja ta jest zbiorem wiedzy i praktycznych podpowiedzi na temat prawa autorskiego w procesie rozwijania innowacji społecznych. Powstała przede wszystkim z myślą o osobach, które wspierają nowatorskie rozwiązania w inkubatorach innowacji społecznych finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego. Konstrukcja podręcznika i niektóre rozdziały są osadzone właśnie w tym kontekście, jednak duża część treści to wiedza uniwersalna, która może przydać się każdemu, kto chce dowiedzieć się więcej o prawie autorskim i licencjach Creative Commons.

Prawo autorskie jest zagadnieniem budzącym sporo kontrowersji i konfuzji. Zastanawiając się nad jego istotą, często mówimy o kompromisach, próbie pogodzenia różnych, często sprzecznych, interesów twórców, odbiorców i posiadaczy praw. Przy tej okazji pojawia się zazwyczaj sporo konkretnych wątpliwości. Co w zasadzie powinno być objęte ochroną? Do czego uprawniony jest twórca? Czy traktowanie prawa autorskiego jako monopolu twórcy może mieć zastosowanie w przypadku utworów powstających za publiczne pieniądze? Co to znaczy otwartość?

W naszym poradniku staramy się przedstawić odpowiedzi na te pytania. Wierzymy, że znajomość przepisów pozwoli inkubatorom sprawniej i bezpieczniej poruszać się po meandrach prawa autorskiego oraz sprawi, że będzie ono stosowane z pożytkiem dla rozwoju innowacji.

2.

Prawa autorskie a innowacje społeczne

Niezależnie od tego, jaki projekt realizujemy, musimy zadbać o to, by przestrzegać prawa autorskiego. W Polsce reguluje je **Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych**. Znajdziemy w niej odpowiedzi na podstawowe pytania: co to jest utwór, kto to jest twórca i w jaki sposób prawa autorskie są chronione.

Prawa autorskie powstają automatycznie z mocy prawa, co oznacza, że nie jest potrzebna rejestracja w celu uzyskania ochrony. Nie istnieje więc żaden rejestr utworów chronionych prawem autorskim, gdzie łatwo można by sprawdzić, co jest utworem, a co nie. Nie jest też ważne, czy utwór jest opisany jako chroniony prawem autorskim – ochrona ta obowiązuje. **Zasady prawa autorskiego są takie same zarówno w przypadku utworów w wersji analogowej, jak i cyfrowej.**

Prawo autorskie to jedna z form ochrony własności intelektualnej. W przeciwieństwie do patentów i znaków towarowych (ochrona własności przemysłowej) system prawnoautorski nie wymaga jednak rejestracji. W tej publikacji będziemy zajmować się tylko prawem autorskim, choć w niektórych projektach realizowanych w ramach innowacji społecznych może pojawić się chęć skorzystania z innego rodzaju ochrony własności intelektualnej. Dotyczy to szczególnie projektów o charakterze technicznym, których przebieg zakłada na przykład stworzenie prototypu jakiegoś urządzenia. Sam prototyp nie będzie chroniony prawem autorskim (tutaj właściwa jest ochrona patentowa), jednak już chociażby instrukcja użytkowania urządzenia będzie utworem.

W kontekście rozwijania innowacji społecznych kluczowe jest pytanie, co jest chronione prawem autorskim. Sama innowacja społeczna rozumiana jako projekt, tj. zbiór różnych działań i produktów, nigdy nie będzie utworem, ale już jej części składowe niewątpliwie tak. Ochroną prawnoautorską będą objęte zatem wszelkiego rodzaju podręczniki, prezentacje, instrukcje, scenariusze zajęć (ale nie na przykład uzupełniony formularz aplikacyjny – specyfikacja innowacji). Dlatego też, realizując projekt, należy zwrócić uwagę przede wszystkim na następujące kwestie:

1. Które produkty powstałe w wyniku rozwijania innowacji społecznych są objęte ochroną prawnoautorską? (Więcej o utworze w prawie autorskim w rozdziale 2).
2. Kto jest autorem danego utworu w rozumieniu prawa autorskiego? (Więcej o twórcy w rozdziale 4, a o współautorstwie w rozdziale 7).
3. Kto posiada prawa majątkowe do danego utworu? (Więcej o prawach autorskich osobistych i majątkowych w rozdziale 3).

Sposób zarządzania prawami autorskimi może być determinowany przez określone wartości. W przypadku projektów finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego istotną wartością jest otwartość i przeznaczanie środków publicznych na realizację przedsięwzięć służących dobru publicznemu. Dlatego tak ważne jest, żeby z produktów powstałych w ramach innowacji społecznych mogli korzystać nie tylko twórcy, ale też ogół społeczeństwa, w tym inne organizacje, często działające na rzecz zmiany społecznej ważnej dla innowatorów. Takie podejście sprzyja również działaniu zgodnie z zasadą efektywnego wykorzystywania środków publicznych – nie ma potrzeby wykonywania ponownie pracy, którą ktoś już wykonał właśnie w ramach grantu.

O otwartości i dostępności projektów realizowanych ze środków publicznych możemy mówić na trzech płaszczyznach:

1. finansowej (udostępnianie produktów nieodpłatnie),
2. technologicznej (udostępnianie w sposób niewymagający logowania i specjalnego oprogramowania),
3. prawnej (umożliwienie nie tylko przeglądania, lecz także aktywnego korzystania z produktu zgodnie z prawem autorskim).

Z kwestią praw autorskich związana jest oczywiście otwartość prawna. Istnieją różne narzędzia spełniające ten wymóg – Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej zdecydowało się na licencje Creative Commons (powiemy o nich więcej w kolejnych rozdziałach tego poradnika), które pozwalają na kopiowanie, rozpowszechnianie oraz opracowywanie na podstawie oryginalnego produktu utworów zależnych przy spełnieniu wskazanych warunków tak, by w żaden sposób nie ograniczać dostępności utworów.

Projekt można nazwać w pełni otwartym tylko wtedy, kiedy spełnia trzy wymienione wyżej kryteria: otwartości finansowej, technologicznej i prawnej. Jest to standard, który powinny spełniać projekty finansowane ze środków publicznych. Aby zapewnić otwartość prawną i umożliwić pełne wykorzystywanie potencjału innowacji społecznych zgodnie z prawem autorskim, Ministerstwo zdecydowało się właśnie na licencje Creative Commons.

Zasada otwartości została wcześniej wprowadzona w wielu innych programach grantowych, np. w drugiej osi Programu Operacyjnego „Polska Cyfrowa” dotyczącej e-administracji i otwartego rządu. Model, na który zdecydowało się Ministerstwo w przypadku innowacji społecznych, nie jest więc zaskoczeniem i staje się standardem w różnego rodzaju funduszach grantowych.

3.

Podstawowe zagadnienia dotyczące prawa autorskiego w inkubatorach innowacji społecznych

W tej części poradnika uporządkowane zostaną podstawowe pojęcia z zakresu prawa autorskiego – dzięki temu inkubatory będą mogły nie tylko skutecznie określić, jakie utwory powstały w ramach testowanych innowacji, lecz także nazwać ich status prawny. To z kolei pozwoli lepiej zrozumieć konsekwencje tego statusu, czyli to, jaki wpływ na możliwości wykorzystywania tych utworów ma prawo.

3.1. Czym jest utwór?

Pierwszym pytaniem, jakie należy sobie zadać w kontekście prawnoautorskiej ochrony, jest to, czy dany materiał jest nią objęty. Innymi słowy – czy jest utworem?

Utwór to każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiegokolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia.

Z tej definicji (art. 1 Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych) wynika, że utworem jest każda działalność twórcza, bez względu na wartość artystyczną czy majątkową – prawo nie różnicuje w tym zakresie. Działalność twórcza musi zawierać znamiona oryginalności i indywidualności, co wcale nie znaczy, że musi być utworem o wysokiej wartości artystycznej. Oceniając indywidualny charakter twórczości, warto zadać sobie pytanie, czy dwie osoby mogłyby wykonać dany utwór w inny sposób – jeśli odpowiedź jest pozytywna, zapewne mamy do czynienia z utworem.

Warto podkreślić, że prawo autorskie nie chroni idei, odkryć, procedur, metod i zasad działania oraz koncepcji matematycznych, lecz jedynie sposób wyrażenia idei – i to właśnie tę konkretną formę wyrażenia nazywamy utworem. Sam pomysł na innowację społeczną, podobnie jak pomysł na szkolenie, metodologię czy projekt, nie jest chroniony prawem autorskim, jednak już realizacja tych pomysłów czy konkretne materiały powstałe w ramach projektu będą objęte ochroną. Prawo autorskie nie chroni również nośnika informacji czy medium, przy pomocy którego wyrażany jest utwór – tak więc egzemplarz książki chroniony jest prawem własności, natomiast treść książki (utwór) – prawem autorskim.

Ponadto sama ustawa wyłącza spod ochrony prawnoautorskiej następujące zasoby:

1. akty normatywne lub ich urzędowe projekty,
2. urzędowe dokumenty, materiały, znaki i symbole,
3. opublikowane opisy patentowe lub ochronne,
4. proste informacje prasowe.

Produkty powstałe w wyniku rozwijania i testowania innowacji społecznych, takie jak scenariusze zajęć, programy nauczania, publikacje na stronie WWW, materiały edukacyjne, zdjęcia, kursy e-learningowe, prototypy produktów, spełniają bardzo szeroką definicję utworu – chronione są więc prawem autorskim.

3.2. Jaki zakres mają prawa autorskie osobiste i majątkowe?

Prawo autorskie reguluje wszelkie sposoby korzystania z utworów objętych ochroną. Prawa autorskie dzielimy na dwa podstawowe rodzaje: prawa osobiste i prawa majątkowe. Intuicja podpowiada, że autorskie prawa osobiste chronią więź twórcy z utworem, natomiast majątkowe regulują sposób rozporządzania danym utworem. Różnice między nimi przedstawiono w tabeli:

Autorskie prawa osobiste	Autorskie prawa majątkowe
<ul style="list-style-type: none">• Zawsze bezpośrednio związane z osobą autora	<ul style="list-style-type: none">• Pośrednio związane z osobą autora, czasami z mocy prawa przechodzą automatycznie na pracodawcę
<ul style="list-style-type: none">• Dotyczą więzi twórcy z utworem, uznania autorstwa	<ul style="list-style-type: none">• Dotyczą dysponowania utworem i zarabiania na jego rozpowszechnianiu lub innej formie wykorzystania
<ul style="list-style-type: none">• Umożliwiają identyfikację utworu	<ul style="list-style-type: none">• Dają prawo kontroli nad korzystaniem z utworu
<ul style="list-style-type: none">• Nie można z nich zrezygnować ani nikomu przekazać, zawsze przysługują twórcy	<ul style="list-style-type: none">• Mogą być przeniesione przez autora w ramach umowy o przeniesienie praw lub w ramach spadku• We wskazanych w ustawie przypadkach przysługują innej osobie niż twórca• Uprawniony z autorskich praw majątkowych może udzielić licencji na korzystanie z danego utworu

Majątkowe prawa autorskie wygasają (zazwyczaj) 70 lat po śmierci twórcy – utwór przechodzi wtedy do domeny publicznej.

Prawa osobiste chronią intelektualny związek, więź autora z jego dziełem oraz integralność (tzn. nienaruszalność) dzieła jako całości. Prawa te są nieograniczone w czasie i niezbywalne, co oznacza, że nie można ich przekazać nikomu innemu ani się ich zrzec. Warto wiedzieć jednak, że prawo dopuszcza możliwość „zobowiązania się do niewykonywania swoich praw autorskich”. Autor może na przykład zdecydować, że jego utwór nie będzie podpisywany – z punktu widzenia prawa nie znaczy to jednak wcale, że zrzekł się swoich praw.

Prawa autorskie osobiste gwarantują prawo do oznaczania utworów własnym nazwiskiem, pseudonimem lub do udostępniania ich anonimowo. Autor ma prawo do decydowania o pierwszym udostępnieniu, nienaruszalności treści i formy utworu oraz do jego rzetelnego wykorzystywania przez inne osoby (tzw. prawo do integralności utworu).

Najczęstszym przypadkiem naruszenia praw osobistych jest plagiat, czyli oznaczenie całości lub części cudzej pracy własnym nazwiskiem. Z plagiatem możemy mieć do czynienia również wtedy, gdy w trakcie realizacji projektu nie zadbano odpowiednio o kwestię zarządzania prawami autorskimi, nawet jeśli nie wynikało to ze złej woli – dlatego tak istotne jest, by inkubatory dbały o standardy prawne, przyjmując od innowatorek i innowatorów utwory powstałe w ramach innowacji.

Zarówno w przypadku plagiatu, jak i innych naruszeń prawa autorskiego można oczywiście dochodzić swoich praw na podstawie powództwa cywilnego. Przesłanki związane z naruszeniem prawa autorskiego nie są ścigane z urzędu przez prokuraturę – inicjatywa musi więc zawsze wyjść od osoby pokrzywdzonej, która będzie dochodziła swoich roszczeń.

Prawa majątkowe chronią finansowe interesy twórców, dając im wyłączne prawo (monopol autorski) do pobierania wynagrodzenia za wszelkie formy korzystania z utworu i rozporządzania nim na tzw. polach eksploatacji.

Pola eksploatacji utworu (sposoby korzystania z utworu) to na przykład:

- tworzenie kopii utworów: drukowanie książek, nagrywanie płyt CD, DVD,
- wprowadzanie do obrotu, użyczenie lub najem oryginału albo egzemplarzy, np. wprowadzenie do sprzedaży książki przez wydawnictwo, sprzedaż utworu przez system VOD, działalność wypożyczalni DVD itp.,
- w zakresie rozpowszechniania utworu w sposób inny niż wcześniej omówione można wymienić prawo do: publicznego wykonania (np. wykonanie utworu podczas koncertu), wystawienia, wyświetlenia, odtworzenia oraz nadawania i reemitowania, a także publicznego udostępniania utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym (np. udostępnienie publikacji naukowej przez Internet).

We wzorze umowy pomiędzy inkubatorem a Ministerstwem przewidziano następujące pola eksploatacji:

1. trwałe lub czasowe utrwalanie lub zwielokrotnianie w całości lub w części, jakimikolwiek środkami i w jakiegokolwiek formie, niezależnie od formatu, systemu lub standardu, w tym techniką drukarską, techniką zapisu magnetycznego, techniką cyfrową lub poprzez wprowadzanie do pamięci komputera oraz trwałe lub czasowe utrwalanie lub zwielokrotnianie takich zapisów, włączając w to sporządzanie ich kopii oraz dowolne korzystanie i rozporządzanie tymi kopiami (zapis ten jest bardzo ogólny, dzięki temu nie zawiera ograniczeń technologicznych – można kopiować utwór wybraną techniką),
2. wprowadzanie do obrotu, użyczenie lub najem oryginału albo egzemplarzy,
3. tworzenie nowych wersji i adaptacji (tłumaczenie, przystosowanie, zmiana układu lub jakiegokolwiek inne zmiany),
4. publiczne rozpowszechnianie, w szczególności wyświetlanie, publiczne odtwarzanie, nadawanie i reemitowanie w dowolnym systemie lub standardzie, a także publiczne udostępnianie utworów w ten sposób, aby każdy mógł mieć do nich dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym, w szczególności elektroniczne udostępnianie na żądanie,
5. rozpowszechnianie w sieci Internet oraz w sieciach zamkniętych,
6. nadawanie za pomocą fonii lub wizji, w sposób bezprzewodowy (drogą naziemną i satelitarną) lub w sposób przewodowy, w dowolnym systemie i standardzie, w tym także poprzez sieci kablowe i platformy cyfrowe,
7. prawo do określania nazw utworów, pod którymi będą one wykorzystywane lub rozpowszechniane, w tym nazw handlowych, włączając w to prawo do zarejestrowania na swoją rzecz znaków towarowych, którymi oznaczone będą utwory lub znaków towarowych wykorzystanych w utworach,
8. prawo do wykorzystywania utworów do celów marketingowych lub promocji, w tym reklamy, sponsoringu, promocji sprzedaży, a także do oznaczania lub identyfikacji produktów i usług oraz innych przejawów działalności, a także przedmiotów jego własności, a także dla celów edukacyjnych lub szkoleniowych,
9. prawo do rozporządzania opracowaniami utworów oraz prawo udostępniania ich do korzystania, w tym udzielania licencji na rzecz osób trzecich, na wszystkich wymienionych powyżej polach eksploatacji,
10. prawo do zwielokrotniania kodu (kod źródłowy zostanie dostarczony na rzecz instytucji zarządzającej na nośniku CD/DVD w liczbie 1 kopii) lub tłumaczenia jego formy (dekompilacja), włączając w to prawo do trwałego lub czasowego zwielokrotniania w całości lub w części jakimikolwiek środkami i w jakiegokolwiek formie, a także opracowania (tłumaczenia, przystosowania lub jakichkolwiek innych zmian) bez ograniczania warunków dopuszczalności tych czynności, w szczególności, ale nie wyłącznie, w celu wykorzystania dla celów współdziałania z programami komputerowymi lub rozwijania, wytwarzania lub wprowadzania do obrotu, użyczenia, najmu, lub innych form korzystania o podobnej lub zbliżonej formie.

W przeciwieństwie do praw osobistych prawa majątkowe są dziedziczne, można przenosić je na inne osoby (np. poprzez umowę o przeniesienie praw autorskich) lub upoważnić do korzystania z utworu przy jednoczesnym zachowaniu praw majątkowych, czyli udzielić licencji. Temat ten rozwijamy w części poświęconej zarządzaniu prawami autorskimi (rozdział 4).

3.3. Czym jest domena publiczna?

Za domenę publiczną uznajemy dobro wspólne: zbiór utworów, z których każdy może korzystać bezpłatnie i wyłącznie z ograniczeniami wynikającymi z autorskich praw osobistych, ponieważ wygasły już do nich prawa autorskie majątkowe bądź też utwory te nigdy nie były przedmiotem prawa autorskiego.

Utwór przechodzi do domeny publicznej w momencie wygaśnięcia majątkowych praw autorskich, co w polskim prawie ma miejsce zazwyczaj 70 lat po śmierci twórcy. Dobrym narzędziem ułatwiającym sprawdzenie statusu interesującego nas utworu jest kalkulator domeny publicznej dostępny na stronie domena.koed.org.pl. Do skorzystania z kalkulatora konieczna jest wiedza o dacie śmierci autora lub dacie rozpowszechnienia utworu.

Utwory z domeny publicznej można twórczo wykorzystywać, np. remiksować. Fakt, że utwór przeszedł do domeny publicznej, nie oznacza, że autorskie prawa osobiste wygasły – jeśli więc korzystamy z jakiegoś utworu z domeny publicznej, nadal musimy pamiętać o oznaczeniu jego autora.

3.4. Kogo chroni prawo autorskie?

W prawie autorskim występuje wiele podmiotów:

Autor (twórca) – tylko osoba fizyczna	Utwór to przejaw jego twórczej działalności o indywidualnym charakterze. Posiada pełne prawo do dysponowania utworem, o ile nie przekazał części swoich praw majątkowych w ramach odpowiedniej umowy albo w ramach spadku
Współautor (współtwórca) – tylko osoba fizyczna	Utwór może być wynikiem działalności kilku osób, jeżeli, działając w porozumieniu, wnoszą swoje twórcze i indywidualne wkłady, tworząc tym samym jedno dzieło. Wtedy prawa zarówno osobiste, jak i majątkowe przysługują takim osobom wspólnie

<p>Uprawniony inny niż twórca – osoba fizyczna lub osoba prawna</p>	<p>Osoba, na której rzecz twórca przekazał prawa majątkowe, np. w drodze umowy lub dziedziczenia. W niektórych przypadkach prawa autorskie majątkowe przysługują od razu innej osobie niż twórca (np. w przypadku programów komputerowych tworzonych przez pracowników w ramach ich obowiązków – uprawnionym z mocy ustawy staje się pracodawca)</p>
<p>Licencjobiorca wyłączny lub niewyłączny – osoba fizyczna lub osoba prawna</p>	<p>Osoba, której uprawniony zezwolił na korzystanie z utworu bez przenoszenia na nią praw autorskich majątkowych. Licencja wyłączna udzielona jest tylko jednemu podmiotowi, licencja niewyłączna umożliwia udzielanie licencji innym podmiotom</p>
<p>Twórca utworu zależnego – tylko osoba fizyczna</p>	<p>Posiada prawo do stworzenia i rozpowszechniania utworu zależnego na mocy umowy z twórcą utworu oryginalnego</p>

Zarówno prawo autorskie osobiste, jak i majątkowe z założenia w momencie powstania utworu przysługuje twórcy. **Twórcą może być jedynie osoba fizyczna, nie organizacja czy instytucja.** W przypadku projektu realizowanego przez konsorcjum, twórcami będą więc autorzy poszczególnych zasobów (scenariusza zajęć, programu, podręcznika). **Instytucja może być natomiast posiadaczem autorskich praw majątkowych.**

Przewiduje się jednak pewien wyjątek od zasady, że prawo autorskie przysługuje twórcy – **utwory pracownicze.** Jeśli dany utwór (np. scenariusz zajęć) został wykonany w ramach obowiązków zapisanych w umowie między pracownikiem a pracodawcą (umowie o pracę), to autorskie prawa majątkowe przysługują pracodawcy w granicach opisanych w tej umowie. Zatrudnienie na innej podstawie (np. umowy o dzieło) powoduje przejście praw na zleceniodawcę tylko wtedy, gdy umowa jest zawarta w formie pisemnej i zawiera wyraźne postanowienie o przeniesieniu praw wraz ze wskazaniem pól eksploatacji.

3.5. Jakie są rodzaje utworów?

Ustawodawca wprowadza rozróżnienie na trzy kategorie utworów: pierwotne (oryginalne), zależne i inspirowane.

Utwór zależny ma w sobie jakiś twórczy wkład nowego autora, ale korzysta też z elementów utworu oryginalnego. Utworem zależnym może być więc adaptacja, tłumaczenie, remiks czy przeróbka. W naszym kontekście

utworami zależnymi będą na przykład tłumaczenia materiałów powstałych w ramach projektów. Utworem zależnym nazwiemy też podręcznik będący adaptacją oryginału dla nowej grupy docelowej, na przykład dla osób z niepełnosprawnościami. Aby ustalić, czy jakiś materiał jest utworem zależnym, należy zadać sobie pytanie: czy nowy utwór powstałby bez wykorzystania oryginalnego? Jeśli odpowiedź brzmi „nie”, to niewątpliwie będzie on utworem zależnym.

Z utworami inspirowanymi mamy zazwyczaj do czynienia w sztukach plastycznych i muzycznych, gdy jeden artysta jedynie inspiruje się sztuką drugiego. Pytania o to, gdzie są granice między utworem zależnym a inspirowanym, często kończą się w sądzie, gdyż rozróżnienie to nie jest jasne.

Wszystkie rodzaje utworów objęte są ochroną prawnoautorską. Główną różnicą między utworem oryginalnym a zależnym jest fakt, że aby ten drugi mógł powstać, potrzebna jest zgoda twórcy utworu pierwotnego. Jeśli chcemy przetłumaczyć jakiś tekst, musimy mieć na to zgodę autora bądź posiadacza majątkowych praw autorskich. W praktyce oznacza to, że aby przetłumaczyć jakiś materiał edukacyjny musimy mieć zgodę twórcy utworu oryginalnego, a żeby to tłumaczenie opublikować, musimy mieć zgodę tłumacza (gdyż tłumaczenie jest nowym utworem zależnym).

Warto też zadać sobie pytanie, czy nasza innowacja, a właściwie utwory w jej ramach powstałe, nie są same w sobie utworami zależnymi. Z taką sytuacją będziemy mieli do czynienia, gdy na przykład dostosowujemy jakąś już istniejącą metodologię do potrzeb innej grupy społecznej. Trzeba więc ustalić, czy licencja, na której udostępniany jest opis samej metodologii (bo metodologia jako pomysł nie jest utworem, ale już jej przedstawienie – jak najbardziej), umożliwia jego kreatywne wykorzystywanie, a jeśli tak, to na jakich warunkach.

4.

Zarządzanie prawami autorskimi w inkubatorach innowacji społecznych

W tym rozdziale omówimy kwestię zarządzania prawami autorskimi do utworów powstałych w ramach testowania innowacji społecznych. Inkubatory zobowiązane są przekazać prawa Ministerstwu Funduszy i Polityki Regionalnej, najpierw muszą je więc oczywiście pozyskać. Zarządzanie prawami autorskimi to zatem zagadnienie regulujące relacje prawne między innowatorami, inkubatorami i Ministerstwem. Dzięki znajomości prawa autorskiego inkubatory będą mogły się poruszać w tej przestrzeni sprawnie i bezpiecznie.

4.1. Jak ustalić status prawnoautorski utworów powstałych w ramach testowanej innowacji?

W przypadku każdego utworu powstałego w ramach testowanej innowacji trzeba zadać sobie następujące pytania:

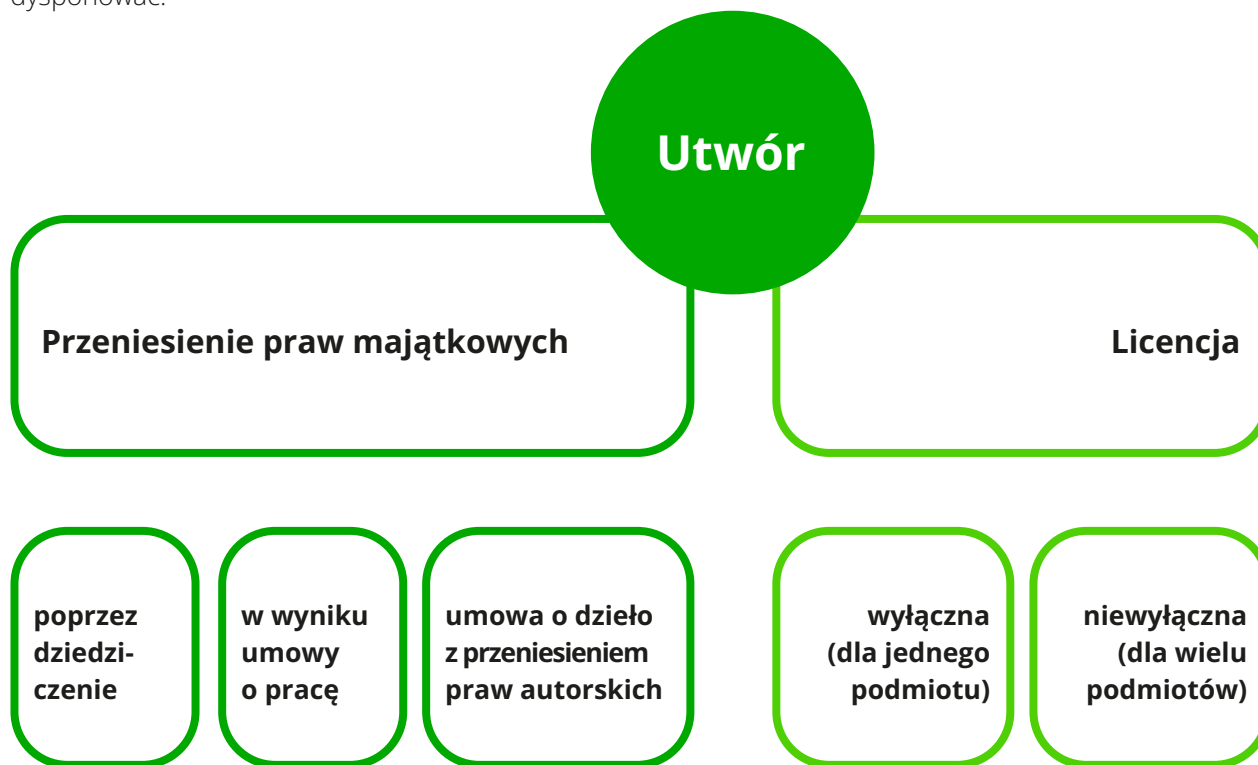
- Czy dany materiał jest utworem w rozumieniu prawa autorskiego? (Należy pamiętać, że sam pomysł nie może być utworem, ale sposób jego wyrażania już tak).
- Kto jest twórcą danego utworu?
- Kto posiada prawa majątkowe do utworu?

Na tym etapie warto ustalić, czy dany utwór jest utworem pracowniczym, czy nie: jeśli nie, to twórca posiada majątkowe prawa autorskie, a to właśnie one regulują kwestię wykorzystywania utworu, np. publikacji, rozpowszechniania, kopiowania, tworzenia utworów zależnych. Dlatego koniecznie jest, by innowatorzy zadbali o pozyskanie praw majątkowych do wszystkich utworów powstałych w ramach projektu.

Należy również rozstrzygnąć, czy utwór powstały w ramach rozwijania innowacji społecznej nie jest tak naprawdę utworem zależnym, na przykład kursem internetowym powstałym na bazie dostępnego narzędzia do tworzenia kursów. W takiej sytuacji trzeba dokładnie zapoznać się z warunkami licencyjnymi danego narzędzia i sprawdzić, czy innowatorka lub innowator będą mogli przenieść na inkubator prawa do stworzonego utworu zależnego. Niestety, tutaj każdy przypadek musimy analizować indywidualnie, pamiętając jednak cały czas o najważniejszym pytaniu: czy ostatecznie prawa majątkowe do danego utworu będzie można przekazać na rzecz Ministerstwa.

4.2. W jaki sposób można pozyskać majątkowe prawa autorskie?

Poniższy graf prezentuje, w jaki sposób autor lub osoba posiadająca autorskie prawa majątkowe może nimi dysponować.

Autorskie prawa majątkowe to prawa zbywalne, dlatego też twórcy oraz pozostałe podmioty, które je posiadają, mogą nimi dysponować, przekazując je lub sprzedając. Istnieją trzy sposoby dysponowania prawami majątkowymi: przeniesienie, dziedziczenie oraz udzielanie licencji. W przypadku przeniesienia i dziedziczenia przekazywane są wszystkie prawa określone w umowach, natomiast w przypadku licencji autor lub posiadacz praw autorskich udziela jedynie zgody na korzystanie ze swojego utworu w określony sposób.

Przeniesienie praw majątkowych zwykle przybiera formę umowy o dzieło z przeniesieniem praw autorskich. W takiej umowie należy zawrzeć informacje o tym, na jakich polach eksploatacji zostaną przeniesione prawa. Inną możliwą ścieżką przeniesienia praw autorskich jest wykonywanie obowiązków w ramach umowy o pracę. Prawa do utworów powstałych w wyniku realizacji zadań wynikających bezpośrednio z zakresu takiej umowy są przenoszone z chwilą przyjęcia utworu przez pracodawcę. Należy pamiętać, że przeniesienie praw majątkowych musi mieć zawsze formę pisemną pod rygorem nieważności – także wtedy, gdy prawa przenoszone są na pracodawcę (chyba że mowa o utworze pracowniczym, którego specyfikę omówiliśmy wcześniej).

Udzielenie licencji nie odbiera twórcy praw majątkowych, ale wskazuje, na co zezwala on określonym użytkownikom. Twórca może udzielić licencji jednej osobie (co nazywamy licencją wyłączną) lub kilku/wszystkim osobom, które wykorzystają jego utwór (co nazywamy licencją niewyłączną).

Przeniesienia praw i udzielania licencji można dokonać zarówno odpłatnie, jak i bezpłatnie.

W kontekście testowania innowacji społecznych będziemy mieli do czynienia z różnymi sytuacjami:

- twórcą jest sam innowator jako osoba fizyczna,
- twórcą jest osoba zatrudniona przez innowatora – osobę prawną (np. instytucję, organizację pozarządową) – na umowę o pracę: należy zadbać o to, by tworzenie utworów wchodziło w zakres obowiązków służbowych (mamy do czynienia z utworem pracowniczym),
- twórcą jest osoba zatrudniona przez innowatora – osobę prawną – na umowę o dzieło: trzeba zadbać o to, by zapisy o przeniesieniu praw majątkowych znalazły się w treści umowy,
- twórcą jest osoba – wolontariusz – wykonująca swoje zadania nieodpłatnie: trzeba zadbać o podpisanie dodatkowej umowy przenoszącej prawa majątkowe do utworu,
- utwór może powstać we współautorstwie w różnych konfiguracjach: należy zadbać, by innowator pozyskał prawa majątkowe od wszystkich osób zaangażowanych kreatywnie w powstanie utworu.

4.3. Jak postępować z utworami, które mają więcej niż jednego autora?

Utwory powstające w ramach projektów innowacji społecznych często są dziełem kilku osób. Oznacza to przede wszystkim, że mamy do czynienia ze współautorstwem i wszystkie osoby należy uznać za autorów (każdej z nich przysługują prawa autorskie osobiste do utworu). Dodatkowo wszystkie te osoby posiadają

też majątkowe prawa autorskie do utworu – inkubator musi więc pozyskać je od każdej z nich. Można to rozwiązać na dwa sposoby:

- inkubator podpisuje umowy ze wszystkimi współautorami,
- inkubator podpisuje umowę z innowatorem lub innowatorką i to oni muszą zadbać o to, by w odpowiednim momencie podpisać z każdym ze współautorów umowy o przeniesienie praw majątkowych na siebie.

Przykładowe sytuacje

1.

Jednym z produktów testowania innowacji jest podręcznik z zestawem ćwiczeń terapeutycznych. Podręcznik ilustrowany jest grafikami przedstawiającymi, jak wykonywać ćwiczenia. Stworzyła je ilustratorka Maja, która nie jest częścią zespołu innowatorów(-rek) – nie ma jej w gronie osób, które podpisały umowę z inkubatorem. Maja na podstawie umowy o dzieło przekazała innowator(k)om prawa autorskie majątkowe do ilustracji.

Kto jest autorem w tym przypadku? Autorami będą zarówno autorzy(-rki) tekstu podręcznika, jak i Maja. Ważne w tym przypadku jest to, że Maja przekazała prawa majątkowe do ilustracji – dzięki temu innowatorzy mogą przekazać inkubatorom prawa majątkowe do całej publikacji.

2.

Jednym z produktów testowania innowacji jest podręcznik z zestawem ćwiczeń terapeutycznych. Podręcznik opracowywały trzy osoby: Agnieszka, Krzysztof i Karolina. Karolina (w przeciwieństwie do Agnieszki i Krzysztofa) nie znajduje się w gronie osób, które podpisały umowę z inkubatorem. Karolina podpisała z innowatorami umowę przeniesienia praw autorskich majątkowych do swojej części podręcznika.

Kto jest autorem w tym przypadku? Agnieszka, Krzysztof i Karolina. Ważne, że Karolina podpisała z innowatorami umowę przeniesienia praw majątkowych.

3.

Na potrzeby innowacji opracowano scenariusze warsztatów. Przygotowywały je trzy osoby: Agnieszka (choreografka), Piotr (psycholog), Zuzanna (psycholożka). Agnieszka ze względów rodzinnych postanowiła odłączyć się i nie pracować dalej nad tworzeniem i testowaniem innowacji. Scenariusze warsztatów w ostatecznym kształcie zawierają części stworzone przez Agnieszkę.

Kto jest autorem w tym przypadku? Agnieszka, Piotr i Zuzanna. Każda osoba, która miała wkład twórczy w powstanie utworu, będzie uznawana za autora. Nie ma tutaj znaczenia, jak długo była zaangażowana w proces.

4.

Umowa o powierzenie grantu jest podpisywana z fundacją. W ramach grantu innowację opracowują cztery osoby (Zosia, Zuzia, Ala, Ola), z czego trzy (Zosia, Zuzia, Ala) są zatrudnione w fundacji na umowę o pracę, a jedna nie.

Kto jest autorem w tym przypadku? Zosia, Zuzia, Ala, Ola. Ważne jest, by Ola podpisała z fundacją umowę o przeniesienie praw autorskich – fundacja posiada już prawa majątkowe do utworów Zosi, Zuzi i Ali, które powstały jako utwory pracownicze.

5.

W procesie tworzenia scenariuszy zajęć konsultowano pewne kwestie z zewnętrzną ekspertką.

Czy będzie ona autorką w rozumieniu prawa autorskiego? Nie, chyba że przygotowywała części scenariuszy. Same konsultacje nie są autorstwem w rozumieniu prawa autorskiego.

4.4. Jak ustalić prawnoautorski status utworów znalezionych w Internecie?

Wyobraźmy sobie, że naszym celem jest stworzenie kursu e-learningowego. Zapewne nie wszystkie zasoby, których użyjemy w toku prac, będą stworzone w ramach projektu – w jakieś części skorzystamy z tych już istniejących, np. zdjęć i tekstów znalezionych w Internecie. Należy pamiętać, że brak informacji o prawnoautorskiej ochronie, na przykład w postaci znaku ®, nie oznacza, że można z danego utworu dowolnie korzystać. **Należy przyjąć założenie, że wszystkie utwory w Internecie są chronione prawem autorskim**, chyba że:

- przeszły już do domeny publicznej,
- udostępnione są na otwartych licencjach umożliwiających korzystanie z nich.

4.5. Jak korzystać z utworów objętych nadal prawnautorską ochroną majątkową?

Prawo autorskie przewiduje wyjątki, które umożliwiają korzystanie z utworów nadal objętych autorskimi prawami majątkowymi bez zgody posiadacza tych praw. Taki wyjątek nazywany jest dozwolonym użytkowaniem.

Dozwolony użytek	Zakres	Czy ma zastosowanie w projektach realizowanych w ramach innowacji społecznych?	Przykład
Prywatny	Pozwala każdemu korzystać na własne potrzeby z już rozpowszechnionego chronionego utworu. Rozciąga się on także na osoby pozostające z nami w relacjach rodzinnych i towarzyskich	Nie	Udostępnianie e-booka e-mailem swojej rodzinie
Publiczny edukacyjny	Instytucje naukowe i oświatowe mogą korzystać z już rozpowszechnionych utworów w celach dydaktycznych i do prowadzenia własnych badań – dozwolony użytek ograniczony jest do tych instytucji i nie pozwala na publikowanie utworów w ogólnym dostępie w Internecie	W bardzo ograniczonym zakresie – tylko w przypadku działalności edukacyjnej instytucji oświatowych	Wyświetlanie filmów dokumentalnych o globalnym ociepleniu w celu edukacyjnym na lekcji w klasie
Cytat	Pozwala każdemu przytoczyć całość (w przypadku drobnych utworów, np. krótkiego wiersza) bądź fragment innego dzieła (wszystko jedno, czy jest to tekst, zdjęcie, czy film), ale tylko wtedy, gdy jest to niezbędne do wyjaśnienia jakiegoś problemu, w związku z analizą krytyczną dzieła albo w celu edukacyjnym	Tak – z cytatu możemy korzystać w publikacjach lub przygotowując kurs e-learningowy	Graf przedstawiający przyczyny globalnego ocieplenia przypadku, gdy służy do zilustrowania treści z kursu e-learningowego
Prawo panoramy	Pozwala każdemu rozpowszechniać wizerunki obiektów z przestrzeni publicznej (graffiti, rzeźba, budynek) bez pytania o zgodę twórców i wypłacania im wynagrodzenia, nawet w celach komercyjnych	Tak, bez ograniczeń	Wykorzystanie w kursie e-learningowym zdjęć z powodzi Wrocławia, na których widać rzeźby i budynki

5.

Licencje Creative Commons a innowacje społeczne

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej podjęło decyzję, by utwory powstałe w ramach inkubatorów udostępniać na otwartych licencjach. Daje to podwójną korzyść: umożliwia dostęp do efektów innowacji ogółowi społeczeństwa (zgodnie z zasadą, że z projektów realizowanych ze środków publicznych powinni czerpać wszyscy), a także wprowadza jasny i prosty system zarządzania prawami autorskimi w inkubatorach.

5.1. W jaki sposób można używać licencji Creative Commons?

Licencja to umowa określająca warunki korzystania z utworu, którego dotyczy. Ta definicja wskazuje, że możemy licencjonować prawo do korzystania z utworów, które powstają w ramach naszych projektów. Mogą to być na przykład publikacje, scenariusze zajęć, filmy, kursy e-learningowe, materiały konferencyjne, webinaria. Udzielając licencji na dany utwór określamy, co użytkownicy mogą z nim zrobić. Jeśli nie udzielimy licencji na dany utwór, odbiorcy będą mieli bardzo ograniczoną możliwość korzystania z niego – tylko w zakresie dozwolonym przez prawo (dozwolony użytek osobisty i edukacyjny, prawo cytatu). Jeśli zależy nam na tym, by inni korzystali z rezultatów naszych projektów, to warto zadbać o to, by stworzyć taką możliwość (i pewność) prawną poprzez zastosowanie odpowiednich licencji.

Creative Commons są system licencji pozwalającym zastąpić tradycyjny model „wszystkie prawa zastrzeżone” zasadą „pewne prawa zastrzeżone” przy jednoczesnym poszanowaniu zasad prawa autorskiego. Licencje Creative Commons oferują różnorodny zestaw warunków licencyjnych – swobód i ograniczeń. Dzięki temu autor może samodzielnie określić zasady, na których chce dzielić się swoją twórczością z innymi.

Dużą zaletą systemu Creative Commons (nie są to jedyne wzory umów licencyjnych) jest ich międzynarodowy charakter – symbol i znaczenie Creative Commons są zrozumiałe dla twórców i użytkowników na całym świecie, a teksty licencji zostały przetłumaczone na wiele języków, podobnie jak informacje o tym systemie (po polsku na <https://creativecommons.pl/>).

Wszystkie licencje Creative Commons posiadają cechę wspólną – poszanowanie praw autorskich osobistych (czyli obowiązek przywołania twórcy utworu, z którego się korzysta) – oraz dodatkowe warunki wybrane przez licencjodawcę (czy twórcę). Warunki licencyjne są niczym klocki: zasady określone przez daną licencję są wynikiem złożenia razem dwóch lub trzech takich warunków.

Autor, udostępniając swoje utwory na licencji Creative Commons, może zdecydować się na jeden z czterech warunków:

Uznanie autorstwa

Uznanie autorstwa oznacza, że wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać objęty prawem autorskim utwór oraz opracowane na jego podstawie utwory zależne pod warunkiem, że zostanie przywołane nazwisko autora pierwowzoru.

Użycie niekomercyjne

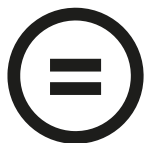
Użycie niekomercyjne oznacza, że wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać objęty prawem autorskim utwór oraz opracowane na jego podstawie utwory zależne, ale nie można czerpać z tego tytułu korzyści finansowych.

Na tych samych warunkach

Ten warunek oznacza, że wolno rozprowadzać utwory zależne jedynie na licencji identycznej do tej, na jakiej udostępniono utwór oryginalny.

Bez utworów zależnych

Ten warunek oznacza, że wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać utwór jedynie w jego oryginalnej postaci. Tworzenie utworów zależnych nie jest dozwolone.

Twórca, korzystając z licencji, zawsze zachowuje prawa autorskie, a jednocześnie umożliwia innym kopiowanie i rozpowszechnianie swojego utworu. Dodatkowo może określić, czy jego wykorzystywanie może odbywać się wyłącznie w warunkach niekomercyjnych, lub ograniczyć możliwości tworzenia utworów zależnych.

Licencje Creative Commons są kombinacjami wymienionych warunków.

Wybrane licencje Creative Commons

Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe (CC BY 4.0)

Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie pod warunkiem oznaczenia autorstwa. Jest to licencja gwarantująca najszersze swobody licencjobiorcy. Takiej licencji używają m.in. Muzeum Historii Polski dla własnych publikacji oraz w konkursie „Patriotyzm Jutra”, Fundacja Orange, wiele programów unijnych i Bank Światowy.

Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach Międzynarodowe 4.0 (CC BY-SA 4.0)

Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielona taka sama licencja. Jest to licencja używana przez Wikipedię i wszystkie jej siostrzane projekty.

Wszystkie licencje Creative Commons mają cechy wspólne, bez względu na to, na którą z nich się zdecydujemy:

- każda licencja wymaga oznaczenia autora utworu,
- licencja nie pozbawia twórcy praw autorskich, określa jedynie, na co pozwala on użytkownikom,
- w przypadku korzystania z utworów na licencjach Creative Commons, które pozwalają na modyfikację utworu, musimy oznaczyć fakt dokonania modyfikacji w utworze.

Licencje Creative Commons zostały określone przez Europejską Radę ds. Badań Naukowych jako „dobre narzędzie prawne” w projektach, których pożądanym lub wręcz wymaganym skutkiem było udzielenie otwartego dostępu (ang. *open access*) do ich wyników w jak najszerszym zakresie.

5.2. Co to znaczy zdecydować się na licencję Creative Commons?

Aby udostępnić utwór na wybranej licencji, nie musimy tego faktu nigdzie rejestrować ani zgłaszać. Co więcej, nie musimy podpisywać żadnego dokumentu. Wystarczy, że w odpowiedni sposób oznaczymy utwór, komunikując innym fakt udostępnienia utworu na licencji Creative Commons.

System licencji Creative Commons składa się z trzech warstw, które umożliwiają zrozumienie licencji nie tylko ludziom, lecz także komputerom:

1. Tekst prawny licencji napisany językiem, jakim posługują się prawnicy, i w formacie, w jakim pracują prawnicy.
2. Przystępne podsumowanie (ang. *Commons Deed*), które daje możliwość szybkiego zorientowania się licencjodawcy i licencjodawcy w najważniejszych warunkach licencji. Podsumowanie to rodzaj wstępu do tekstu prawnego.
3. Wersja licencji czytelna dla komputerów. Jest to podsumowanie warunków licencji wpisane w format, który oprogramowanie komputerowe może zrozumieć.

Wszystkie trzy warstwy licencji sprawiają, że korzystanie z praw i warunków w nich zawartych to nie tylko koncepcja prawna. To coś, co jest zrozumiałe dla twórców, odbiorców, a nawet samej sieci internetowej. W praktyce oznacza to, że osoby, które chcą skorzystać z utworów powstałych w ramach innowacji społecznych, będą mogły w łatwy sposób znaleźć informacje o warunkach licencji i, co najważniejsze, zrozumieć te warunki. A jeśli w ramach innowacji powstaną utwory, które są wyszukiwalne, na przykład grafiki czy publikacje, to automatyczne systemy wyszukiwania od razu rozpoznają je jako utwory udostępnione na licencji Creative Commons.

5.3. Jaki model otwartości przyjęło Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej w odniesieniu do innowacji społecznych?

W celu zagwarantowania pewności prawnej utworów stworzonych w ramach innowacji społecznych Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej zdecydowało się na wprowadzenie modelu, w którym to ono przejmuje majątkowe prawa autorskie. Taki model wymaga początkowo przeniesienia praw z innowatora(-rki) na inkubator, a później z inkubatora na Ministerstwo. Taka ścieżka gwarantuje uporządkowanie kwestii prawnych.

Równie ważna jak pewność prawna jest dla Ministerstwa kwestia otwartości. Każdy powinien mieć możliwość korzystania z produktów innowacji społecznych tak, aby zmiana społeczna dokonywała się jeszcze skuteczniej.

Dlatego też Ministerstwo zdecydowało się na udostępnianie utworów powstałych w ramach innowacji na **licencji Creative Commons BY 4.0., czyli uznanie autorstwa. Ta licencja daje nieograniczone prawo do dzielenia się i wykorzystywania w kolejnych utworach (najczęściej utworach zależnych), jednak pod warunkiem oznaczenia autorstwa. Licencja dopuszcza również, jak najbardziej, wykorzystanie komercyjne, zarówno przez samego innowatora(-rkę), jak i inne osoby.**

Innowator

przeniesienie praw

Inkubator

przeniesienie praw

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

udzielenie licencji CC BY SA

Ogół społeczeństwa

Takie rozwiązanie posiada szereg zalet:

- Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej zostaje posiadaczem praw autorskich majątkowych do utworów powstałych w ramach innowacji – daje to pewność prawną.
- Nie ma potrzeby sublicencjonowania na rzecz innowatorów – mogą oni korzystać z innowacji na zasadach otwartych licencji.
- Już od momentu przeniesienia praw na Ministerstwo każdy może korzystać z innowacji po spełnieniu wskazanych warunków licencyjnych (zagwarantowany jest otwarty dostęp).

Jak widać na powyższym grafie, istnieje pewien moment w czasie, w którym innowator(ka) nie ma praw majątkowych do swojej innowacji (utworów powstałych w ramach innowacji). Na jakich zasadach może więc w tym okresie ją rozwijać?

- Ministerstwo dąży do maksymalnego skrócenia „czasu zawieszenia”, a udostępnienie na licencji Creative Commons następuje z chwilą podpisania umowy między Ministerstwem a inkubatorem – nie ma tutaj potrzeby, by podejmować dodatkowe czynności.
- Innowatorzy i innowatorki zawsze mogą rozwijać swoje innowacje w ramach dozwolonego użytku prywatnego, nie powinni jej jednak wtedy rozpowszechniać.
- Możliwym wyjściem (w wyjątkowych sytuacjach) jest udzielenie przez inkubator licencji niewyłącznej innowatorowi w momencie podpisania umowy o przeniesienie praw do innowacji społecznej na inkubator. Na podstawie takiej licencji innowator może dalej pracować nad innowacją społeczną i ją rozpowszechniać. Licencja udzielana jest na czas określony, do czasu przekazania przez inkubator praw Ministerstwu – w tym momencie utwór jest już dostępny na zasadach licencji Creative Commons.

5.4. Czy inkubator ma prawo do rozpowszechniania utworów powstałych w ramach testowania innowacji (np. w ramach upowszechniania) przed przekazaniem praw do innowacji Ministerstwu?

Inkubator ma prawo do udostępniania utworów powstałych w ramach innowacji społecznej przed przekazaniem praw do niej Ministerstwu – w tym czasie, jak wynika z grafu, inkubator jest posiadaczem praw do utworów i na tej podstawie może z nich korzystać. Po przekazaniu prawa do utworów Ministerstwu inkubator oraz wszystkie inne podmioty będą korzystać z innowacji na podstawie licencji CC, co oznacza konieczność zadbania o poprawne jej oznaczenie. Nadal jednak można bez ograniczeń rozpowszechniać i udostępniać utwory.

5.5. W jaki sposób stosować otwarte licencje Creative Commons do utworów w innowacjach społecznych?

Wybór licencji to nie wszystko. Aby z jednej strony zagwarantować pewność prawną użytkownikom, a z drugiej skutecznie upowszechniać rezultaty projektów, potrzebna jest odpowiednia informacja. Umiejętność poprawnego oznaczenia materiałów na licencjach Creative Commons to przydatna kompetencja nie tylko dla twórców, którzy coś udostępniają, ale również dla osób, które chcą korzystać z takich treści z poszanowaniem praw autorów.

5.6. Oznaczanie utworów powstałych w ramach testowania innowacji społecznych

Korzystanie z licencji jest proste i nie wymaga wizyty u prawnika ani rejestracji utworu powstałego w ramach testowania innowacji społecznych – wystarczy przekazanie informacji o jej udzieleniu. Dlatego tak ważny jest sposób oznaczenia utworu. Poprawne oznakowanie materiałów licencją powinno być widoczne i zrozumiałe zarówno dla odbiorców, jak i wyszukiwarek, które ułatwią ich odnalezienie w sieci.

Nie istnieje jeden powszechnie obowiązujący sposób oznaczania utworów udostępnianych na wolnych licencjach. Na różnych nośnikach i dla różnych formatów multimediów można zastosować różne sposoby oznaczania, ale zawsze powinniśmy pamiętać o najważniejszych elementach – zgodnie z poniższym schematem, który ma zastosowanie bez względu na to, czy korzystamy z udostępnianego na otwartej licencji utworu, czy też taki utwór tworzymy i publikujemy:

- informacja o autorze lub autorach albo o innym niż autorzy licencjodawcy (np. nazwie naszej organizacji),
- źródło (opis bibliograficzny z tytułem utworu lub link, jeśli wykorzystywany utwór jest dostępny w sieci),
- nazwa licencji z odnośnikiem do strony licencji w serwisie Creative Commons lub – w przypadku druku – adresem URL do niej.

Najważniejsze jest oznaczenie utworów udostępnianych na licencjach Creative Commons w taki sposób, by dla korzystających z nich osób było jasne, na jakiej licencji są one udostępnione, a informacja ta była łatwa do znalezienia.

W uproszczeniu schemat ten można sprowadzić do następującego zapisu dla tej publikacji:

[lista autorów: Natalia Mileszyk, „Prawa autorskie w inkubatorach innowacji społecznych”]

[licencja: CC-BY 4.0]

[link do treści licencji: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.pl>]

Dla materiałów cyfrowych, np. stron WWW lub plików .pdf, gotowe oznaczenie utworu możemy stworzyć na stronie <https://creativecommons.org/choose/?lang=pl>. Po wybraniu odpowiedniej licencji oraz dodaniu opisu (np. linku do źródła, naszej preferowanej nazwy lub podpisu autorów) otrzymamy opis, ikony oraz kod HTML do wykorzystania na stronie.

Dopiero poznajesz Creative Commons? [[Do rozważenia przed wyborem licencji.](#)] [[Jak działają licencje?](#)]

Poznaj licencje Creative Commons. [[A może wolisz domenę publiczną?](#)]

[[Czy chcesz skorzystać z wcześniejszych wersji licencji, łącznie z ich tłumaczeniami?](#)]

Elementy licencji

Wybory dokonane w tym polu zaktualizują inne pola na tej stronie.

Czy zezwalasz na udostępnianie adaptacji utworu?

Tak Nie Tak, o ile inni będą udostępniać na tych samych warunkach

Czy zezwalasz na komercyjne wykorzystywanie swojego utworu?

Tak Nie

Wybrana licencja
Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe

Ta licencja jest zgodna z definicją Licencji Wolnej Kultury.

1. Pierwszy krok – wybór licencji

?

Masz stronę internetową?

Ten utwór jest dostępny na licencji
Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0
Międzynarodowe.

**Oznaczenie
widoczne
na stronie**

Skopiuj ten kod, aby powiadomić użytkowników swojej strony!

```
style="border-width:0"
src="https://i.creativecommons.org/l/by/4.0/88x31.
png" /></a><br />Ten utwór jest dostępny na <a
rel="license"
href="http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/
```

**Kod do
skopiowania
na stronę**

Zwykła ikona. **Mała ikonka**

2. Drugi krok – gotowe teksty do skopiowania do opisu pliku lub kod HTML do skopiowania na stronę WWW

O ile nie jest to stwierdzone inaczej, wszystkie materiały na stronie są dostępne na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa 3.0 Polska. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Muzeum Historii Polski.

Ta strona korzysta z plików cookies ("ciasteczka"). Pozostając na niej, wyrażasz zgodę na korzystanie z cookies.
[Kliknij tutaj, aby dowiedzieć się więcej.](#)

3. Opis licencji w stopce strony Muzeum Historii Polski

W przypadku plików multimedialnych (np. wideo) zapisy dotyczące licencji warto zamieścić, jeśli mamy taką możliwość, w napisach końcowych oraz metadanych plików. W razie potrzeby w opisie licencji umieścić można także oznaczenie graficzne – ikony symbolizujące licencję. Wykorzystanie oznaczenia graficznego nie powinno jednak zastępować poprawnego podania pełnej informacji o licencji, zwłaszcza w materiałach tekstowych i na stronach WWW.

Wiele serwisów do publikacji multimedialnych oferuje również możliwość oznaczania zamieszczanych na nich utworów. W przypadku filmów są to serwisy YouTube oraz Vimeo, muzyki – Soundcloud, plików .pdf oraz prezentacji – Slideshare, Scribd. Więcej instrukcji publikowania i oznaczania różnych formatów licencjami Creative Commons można znaleźć na stronie Creative Commons Polska. Niektóre z nich opisujemy również w kolejnych rozdziałach jako przykłady narzędzi upowszechniania rezultatów projektów.

5.7. Korzystanie z utworów innych autorów

Oznaczenie wykorzystywanych w naszym utworze materiałów od osób trzecich nie różni się wiele od oznaczenia naszego utworu licencją Creative Commons. Stosujemy tutaj ten sam schemat (oznaczenie autora lub autorów, podanie informacji o źródle, podanie informacji o licencji). O ile nie zmieniamy treści wykorzystywanego utworu, nie musimy dodawać więcej informacji. Jeśli jednak modyfikujemy lub skracamy cudzy utwór dostępny na licencji Creative Commons, powinniśmy dodać również skrótowy opis tych zmian oraz link do materiału źródłowego.

Wykorzystując tę publikację w fragmentach w innym utworze, powinniśmy zastosować następujący schemat:

[wskazanie zmian, np.: w rozdziale 3 wykorzystano fragmenty publikacji pt.:]

[lista autorów: Natalia Mileszyk, „Prawa autorskie w inkubatorach innowacji społecznych”]

[licencja: CC-BY 4.0]

[link do treści licencji: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.pl>]

[link do oryginalnej publikacji]

Zapisy takie możemy stosować bezpośrednio pod wykorzystanym materiałem (np. w podpisie zdjęcia), w przypisach lub na końcu większego utworu (np. podręcznika), tworząc listę wykorzystanych materiałów źródłowych. Nie możemy natomiast podpisów takich ukrywać lub utrudniać zapoznania się z nimi naszym odbiorcom. Kiedy nie mamy technicznej możliwości podpisania autorów i oznaczenia licencji, powinniśmy uzyskać zgodę od autorów na takie działanie lub skorzystać z utworów, których warunki prawne na to pozwalają, np. dostępnych na Creative Commons Zero.

W przypadku utworu posiadającego wielu autorów wymieniamy ich wszystkich (w granicach możliwości). Wikipedia, której artykuły mogą posiadać setki współautorów, zaleca na przykład udostępniać link do strony z informacją o wszystkich autorach.

5.8. Kto i w jakim momencie powinien oznaczyć, że utwór udostępniony jest na licencji Creative Commons?

Trzeba zadbać o to, żeby utwory będące wynikiem testowania innowacji były oznakowane ikonkami/opisami licencji Creative Commons – najważniejsze jest, by odbiorca rozumiał, na jakiej licencji udostępniany jest dany utwór.

Obowiązek oznaczania leży po stronie podmiotów rozpowszechniających utwór i powstaje w momencie podpisania umowy między inkubatorem a Ministerstwem, czyli wtedy, gdy utwory zostają udostępnione na licencji Creative Commons.

W idealnym scenariuszu oznaczenia licencyjne powinny być zamieszczane w samym utworze (publikacji, filmie, prezentacji). W sytuacjach, w których jest to absolutnie niemożliwe, pewnym wyjściem jest dodawanie informacji licencyjnej w miejscu publikacji danego utworu (np. na stronie WWW). Rozwiązanie to niesie ze sobą jednak pewne ryzyko: może sprawić, że informacja o licencji Creative Commons, na której udostępniany jest utwór, „zaginię” gdzieś wskutek dalszego przesyłania czy wykorzystywania utworu. Dlatego, aby zagwarantować otwartość utworów powstałych w ramach innowacji społecznych, warto dbać o umieszczenie informacji licencyjnych w samym utworze lub materiale tak, by składowe innowacji były oznaczone ikonkami CC. Nie istnieją dokładne wytyczne, w jaki sposób należy to robić, należy kierować się intuicją. Najważniejsze, by użytkownik wiedział, że dany utwór jest udostępniony na licencji CC.

Kwestię tego, kto technicznie ma dodać oznaczenie CC, należy potraktować zdroworozsądkowo. Najwygodniej logistycznie będzie, jeśli to innowator(ka) doda oznaczenie. To innowatorzy edytują pliki, przygotowują ostateczne materiały, więc im najłatwiej dokonywać zmian. Samo udostępnienie innowacji z oznaczeniem licencji Creative Commons może natomiast nastąpić dopiero od momentu podpisania umowy z Ministerstwem. Można zatem przygotować oznaczenia przed datą podpisania umowy, ale rozpowszechnić wersję z oznaczeniem dopiero po tej dacie.

6.

Źródła darmowych i wolnych zdjęć oraz grafik

Warto wiedzieć, szczególnie pracując nad innowacjami społecznymi, skąd można czerpać bezpłatne i bezpiecznie prawnie materiały do wykorzystywania w swojej działalności. Wiedza przedstawiona w tej części może przydać się szczególnie innowatorom i innowatorkom.

Wyszukiwanie zaawansowane w Google

https://www.google.pl/advanced_search?hl=pl

Najprostszym sposobem na wyszukiwanie dostępnych do darmowego użytku i rozpowszechnia prac jest skorzystanie z zaawansowanego wyszukiwania w Google. Obok podstawowego okienka wyszukiwarki można kliknąć ustawienia zaawansowane, a następnie określić m.in. status prawny wyników, jakie chcemy otrzymać. Więcej o zaawansowanym wyszukiwaniu Google i filtrowaniu wyników po licencji można przeczytać w centrum pomocy wyszukiwarki Google (<https://support.google.com/websearch/answer/29508?hl=pl&rd=1>).

Metawyszukiwarka Search Creative Commons

<https://oldsearch.creativecommons.org/>

Narzędzie wyszukiwania na stronie Creative Commons służy do wyszukiwania zasobów pozwalających na dowolne wykorzystanie w serwisach: Google, Google Grafika, Flickr, Europeana, Jamendo, Wikimedia Commons i kilku innych. Po wybraniu jednego z serwisów można odznaczyć lub pozostawić zaznaczone opcje „use for commercial purposes” oraz „modify, adapt, or build upon”.

Wyszukiwarka Search CC posiada wiele drobnych udogodnień. Można dodać ją do swojej przeglądarki lub, w jej najnowszej wersji, dostępnej pod adresem <https://ccsearch.creativecommons.org/>, za pomocą jednego kliknięcia kopiować gotowe opisy atrybucji autorów i oznaczenia licencji (dostępne tylko w języku angielskim).

Wyszukiwanie zaawansowane w serwisie Flickr

<http://www.flickr.com/search/advanced/>

Flickr to największy serwis fotograficzny na świecie, zawiera już ponad miliard zdjęć, z czego ponad 200 milionów dostępnych jest na licencjach Creative Commons. Aby znaleźć tam zdjęcia, które można wykorzystać za darmo, należy przejść do wyszukiwania zaawansowanego i zaznaczyć odpowiednie licencje: <http://www.flickr.com/search/advanced/?q=>. Flickr udostępnia także możliwość przeglądania zdjęć według licencji na podstronie <http://www.flickr.com/creativecommons/>.

Pixabay

<https://pixabay.com/>

Serwis udostępnia setki tysięcy zdjęć na najszerzej licencji CC, czyli Creative Commons Zero. Oznacza to, że możemy z nich korzystać swobodnie w każdym celu. Zdjęcia te można z powodzeniem wykorzystać jako ilustracje materiałów promocyjnych i edukacyjnych, a serwis dostępny jest również w języku polskim.

Baza Otwarte Zasoby

<http://otwartzasoby.pl/>

Polskojęzyczny serwis prezentuje krótkie informacje i instrukcje na temat darmowych i otwartych zasobów (edukacyjnych, multimediów, zdjęć, muzyki), które dostępne są na licencjach Creative Commons lub w domenie publicznej. Ponad 200 opisów takich miejsc w sieci można przeszukiwać po licencji, tematach i przedmiotach szkolnych (w przypadku zasobów edukacyjnych).

Natalia Mileszyk

Prawniczka, absolwentka Central European University w Budapeszcie (LLM) i Uniwersytetu Warszawskiego. Przez lata związana z Fundacją Centrum Cyfrowe, gdzie zajmowała się analizą prawną i rzecznictwem w imieniu strony społecznej – zaangażowana była zarówno w procesy legislacyjne, jak i tworzenie polityk publicznych w zakresie regulacji platform, ekonomii współdzielenia, sztucznej inteligencji, IoT i prawa autorskiego. Obecnie poza pracą w CEC Group wspiera instytucje kultury i nauki w zakresie prawa autorskiego.

www.innowacjespoleczne.pl

